

Szczepan Czarnecki

Uchodźcy z Ukrainy w perspektywie zmian legislacyjnych w Republice Czeskiej

W wyniku agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę do Republiki Czeskiej przybyło kilkaset tysięcy obywateli Ukrainy szukających schronienia przed wojną. Od początku wojny MSW Republiki Czeskiej przyznało tymczasową ochronę 504 107 osobom, przy czym obecnie w państwie tym przebywa ok. 330 tys. uchodźców. W stosunku do pierwotnych przepisów, zakładających pobyt uchodźców do 31 marca 2023 r., wprowadzono zmiany umożliwiające jego przedłużenie o rok, przy czym nie odbywało się to automatycznie, ale na wniosek osoby zainteresowanej. Równocześnie od 1 lipca 2023 r. wchodzi w życie nowy pakiet ustaw Lex Ukrajina, który wprowadza zmiany i zaostrza zasady przyznawania wsparcia dla uchodźców z Ukrainy w zakresie zakwaterowania i świadczeń humanitarnych.

Oficjalne dane. Według danych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Czeskiej na terytorium państwa przebywają obecnie 325 742 osoby objęte ochroną tymczasową. Wśród uchodźców posiadających pozwolenie na legalny pobyt w Czechach 68% jest w wieku produkcyjnym, 28% stanowią dzieci, a 4% – osoby powyżej 65 roku życia. Największa liczba osób objętych ochroną czasową znajduje się w Pradze, Brnie i Pilźnie. Równocześnie oficjalne dane wskazują, że jedna trzecia uchodźców, którzy znajdowali się w Czechach, powróciła na Ukrainę, a ok. 1,5% udało się do innego państwa UE. Uchodźcy, którzy otrzymali tymczasową ochronę do końca 2022 r. i pozostali w Republice Czeskiej, uzyskali możliwość przedłużenia legalnego pobytu do 31 marca 2024 r. Musieli się jednak zarejestrować na portalu informacyjnym dla cudzoziemców do końca marca 2023 r., w przeciwnym razie ich tymczasowa ochrona wygasła.

Lex Ukrajina 5. W związku z zaistniałym kryzysem uchodźczym w Republice Czeskiej, koalicyjny rząd Petra Fiali już w marcu 2022 r. wprowadził rozwiązania prawne mające na celu jak najsprawniejsze przyjęcie uchodźców w Republice Czeskiej, ich integrację na rynku pracy oraz w procesie edukacji (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 554](#)). Wielokrotnie nowelizowany pakiet ustaw – określanych jako Lex Ukrajina – pojawia się obecnie w piątej odsłonie i wprowadza szereg zmian legislacyjnych, które wejdą w życie 1 lipca 2023 r.

Nowelizacja pakietu ustaw Lex Ukrajina 5 wprowadzi m.in. zmianę w wypłacie tzw. świadczeń humanitarnych, zaostrzając od 1 lipca warunki przyznawania pomocy finansowej oraz modyfikując jej formy, co spowoduje ograniczenie dostępu uchodźców do wsparcia finansowego. Dotychczasowy zasiłek humanitarny ma zostać przekształcony w dodatek do kosztów utrzymania i kosztów zakwaterowania w mieszkaniach lub innych lokalach mieszkalnych. Zarówno uprawnienie do jego uzyskiwania, jak i ostateczna wysokość świadczeń zostaną natomiast ustalone poprzez odjęcie dochodu gospodarstwa domowego od sumy świadczeń uzyskiwanych przez wszystkich członków gospodarstwa domowego i policzalnych kosztów mieszkaniowych, zaś uzyskana różnica będzie stanowić kwotę wypłacanych świadczeń. Świadczenia mają być natomiast wypłacane w wysokości minimum socjalnego przez pierwsze 150 dni (5 miesięcy). Po okresie 150 dni od udzielenia tymczasowej ochrony świadczenie humanitarne zostanie ograniczone lub całkowicie zakończone, a finansowane przez państwo koszty zakwaterowania również zostaną wstrzymane. Wyjątki mają dotyczyć osób, które określono jako szczególnie wrażliwe. Są to dzieci, studenci, kobiety w ciąży, osoby powyżej 65 roku życia, opiekunowie dzieci poniżej 6 roku życia, osoby z niepełnosprawnościami i osoby, które się nimi opiekują.

Mieszkalnictwo. Dotychczasowy, solidarnościowy zasiłek humanitarny od 1 lipca 2023 r. będzie funkcjonował jako wkład w koszty utrzymania, w tym mieszkania. Rząd zatwierdził w tym celu rozporządzenie, które określa uprawnienia do otrzymania pomocy finansowej. Koszty mieszkaniowe mają być zatem włączane do określenia wysokości pomocy finansowej. Aby otrzymać pełną kwotę kosztów kwalifikowanych, osoba objęta ochroną

czasową musi przebywać w wynajmowanym lokalu na podstawie umowy najmu. Lokal, w którym będzie przebywał najemca, musi być natomiast uwzględniony w rejestrze przygotowanym przez Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych.

Zakwaterowanie uchodźców oraz tzw. solidarne gospodarstwa domowe nadal będą wspierane przez państwo, jednak zmianie ulega forma wsparcia. Osoby objęte ochroną tymczasową, które w ramach świadczenia humanitarnego otrzymują państwową pomoc mieszkaniową bezpośrednio, będą płacić czynsz dostawcom zakwaterowania. Pomoc finansową najemca uzyska jedynie wtedy, gdy będzie mieszkał w lokalu zarejestrowanym przez właściciela w ministerialnym rejestrze mieszkań. Dodatek mieszkaniowy nie będzie stanowił pełnej rekompensaty kosztów. Zmieni się również koncepcja zakwaterowania w nagłych wypadkach, które będzie bezpłatne przez 150 dni po przyznaniu tymczasowej ochrony. Po zakończeniu tego okresu pozostanie ono bezpłatne jedynie dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji społecznej bądź ekonomicznej.

Obecnie w Republice Czeskiej blisko połowa uchodźców z Ukrainy uzyskuje pomoc finansową państwa w zakresie kosztów utrzymania mieszkań. Dotyczy to również lokali mieszkaniowych zapewnianych przez tzw. solidarne gospodarstwa domowe. Aktualne wskaźniki pomocy mieszkaniowej państwa ulegają jednak spadkowi. Obecnie ok. 70 tys. osób uchodźczych mieszka w ośrodkach pomocy doraźnej (są to schroniska, domy rekreacyjne, różnego rodzaju lokale, które są organizowane przez regiony i opłacane przez państwo), a ok. 40 tys. jest wspieranych przez tzw. solidarne gospodarstwa domowe, które otrzymują wsparcie finansowe za udostępnienie mieszkania.

Podsumowanie. Wprowadzane przez władze Republiki Czeskiej zmiany dotyczące pomocy uchodźcom z Ukrainy związane są z próbą ograniczenia ponoszonych przez państwo kosztów finansowych. Według danych Ministerstwa Finansów wydatki państwa i samorządów związane z kryzysem uchodźczym do końca stycznia wyniosły łącznie 28,5 mld CZK. Największa część – 9,7 mld CZK – została wypłacona w formie świadczeń socjalnych, 4,9 mld CZK przeznaczone zostało na zapewnienie opieki zdrowotnej, a 4,5 mld CZK wydano na zakwaterowanie. Rząd Republiki Czeskiej zdecydował się zaostrzyć dotychczasowe warunki udzielania pomocy, jednak rozwiązanie to niesie ze sobą wiele zagrożeń. Z systemu rządowej pomocy mogą zostać wykluczone osoby, które nie będą w stanie zapewnić sobie dochodu pozwalającego na godne życie. W skrajnych przypadkach wielu uchodźców, którzy już teraz znajdują się w trudnej sytuacji materialnej, może doświadczyć szeregu trudności, w tym nawet bezdomności. Część uchodźców może również zdecydować się na opuszczenie państwa i powrót do Ukrainy, inni natomiast podejmą prace, w których mogą być wykorzystywani, bądź też poszerzą szarą strefę na rynku pracy.